

Jöjj el, szívünk orvosa...

A klasszikus latin mára holt nyelvvé vált, a szaktudományok nyelvezetében azonban tovább él, sőt itt új tartalmakat is jelölhet. Írásom merészségét az adja, hogy a pünkösdi ünnepéhez kapcsolódó két középkori himnuszunk - Veni Creator Spiritus és Veni Sancte Spiritus – eredeti szövegét olyan kettősségben próbálom olvasni, amelyben a középkori latin szavak jelentésébe megkísérlem azokat a modern tartalmakat is beleérteni, amelyeket ezek a mai orvosi szaknyelv terminusai szerint hordoznak. Ez a kísérlet olyan képeket tár elénk, amelyek segíthetnek abban, hogy új módon csodálkozhassunk rá ezekre az ősi imádságokra, az imán keresztül pedig a Szentlélek mindeneket megújító kiáradására.

A Veni Creator Spiritus a IX. századból való, míg a Veni Sancte Spiritus legkésőbb a XIII. századból származik. Utóbbinak legismertebb magyar fordítása 1651-ben jelent meg először, ez a ma is énekelt Jöjj Szentlélek Úristen... kezdetű katolikus népének. Ennek második verszaka így hívja a Szentleket: „*Jöjj el szívünk orvosa...*”. A szív a régiak gondolkodásában nem csak egyik szervünket, hanem lényünk középpontját, más értelemben azonban az egész embert jelenti. Ebben az értelemben szól őseink imája: Jöjj el szívünk – azaz testi és lelki egészségünk - orvosa, gyógyítója.

Ki a Szentlélek? E himnuszok szavai szerint Ő a Vigasztaló, sőt a legjobb, legoptimálisabb vigasztaló (*consolator optime*), védelmező. Leginkább hasonlatokkal írható le, mint élő forrás, tűz, szeretet, és lelki kenet; aki hét ajándékát osztja nekünk. Ő fáradtságra nyugalom, hőség ellen oltalom, zokogásban könnyülés. Egy másik kép szerint Isten jobbjának mutatóujjaként (*dextrae Dei tu digitus*) útmutatónk, aki *előttünk jár, mint vezér*.

A Veni Creator himnusz kéri a Szentleket: *Mentes tuorum visita* – látogasd meg a tied lelkét. *Mens, mentis* – lélek, ész, értelem, szellem - ebből a szóból van a *mentalitás és a mentálhigiéne*, a lelki egészség, vagyis a pszichológia világa. Ide, ebbe a rétegünkbe hívjuk be a Szentleket, hogy mint legfőbb orvosunk, kezdje meg azt a bizonyos nagyvizitet (*visita*), amelynek során meggyógyít és megelevenít. Behívjuk és arra kérjük, hogy: *Imple superna gratia* – tölts be legmagasabb kegyelmeddel. *Impleo* – betölt. A modern orvosi/fogorvosi latinban ebből jön az *implantál* – beültet, vagyis olyan szorosán épít be, hogy az teljesen belénk szervül. Kérjük hát, hogy úgy töltsön be, úgy ültesse, implantálja belénk ajándékait, hogy azok valóban belénk szervüljenek, elválaszthatatlanul eggyé váljanak velünk.

A Veni Creator szerint: *infunde amorem cordibus* – öntsd szívünkbe szent szerelmedet. *Infunde* – betölt. Mondhatnánk, *infundál*, infúziót ad, ráadásul itt közvetlenül a szívbe beadott infúzában csepegteti, sőt önti belénk szeretetét. Vagyis a terápia intenzív, erőteljes. A Veni Sancte hozzáteszi: *reple cordis intima tuorum fidelium* – jöjj és töltsd be híveid legtitkosabb szíveit. Az *intima cordis* az orvosi latinban a szív legbelső része, a szívbelhártya. Asszociálhatunk azonban az *intimitásra*, szívünk legbensőbb, legtitkosabb világára. Igen, ide kérjük és ide kapjuk a segítséget, a gyógyítást, attól, akit a himnusz a Legboldogabb Fénynek (*lux beatissima*) nevez. Ne hagyjuk hát abba a Szentlélek hívását: *veni lumen cordium* – jöjj szívünkbe fényesség. Jöjj fényesség, a mi legbensőbb, legtitkosabb, legintimebb világunkba!

Mit tesz bennünk ez a fény? *Accende lumen sensibus – gyújts fényt érzékeinkbe.* Érzékeink, érzéki voltunk, része emberi egészségünknek. Bűnök és betegségek egyaránt okozhatják ennek sérültségét. A himnusz tehát ebbe a szféránkba is behívja a Szentlelket, hogy mintegy fénysugarával körbepásztazza annak minden rejtett zugát, kiégesse, kigyógyítsa belőle a nem odaillőt, ugyanakkor betöltse azzal, ami hiányzik belőle. Asszociálhatunk itt a depresszió (lelki sötétségünk) fényterápiájára, sőt a *Veni Sancte* szövege alapján akár a daganatos betegségek (vagy akár burjánzó lelki gubancaink) sugárterápiájára is (*et emitte caelitus / lucis tue radium*). Ezek kezelését jól kiegészíti a folytatás, Babits Mihály fordításában: *Mosd, amit a szenny belep, öntözd, ami eleped, seb fájását csillapítsd.* Mindezek összefüggnek, hiszen a bűn szennyének lemosását követi lelki alultápláltságunk, kiszikkadt, elsivatagosodott belső világunk öntözése, feltáplálása, majd a maradék sebek begyógyítása. A gyógyítás azonban még nincs kész, a kérések így folytatódnak: *Ami dermedt élesztgesd, ami fagyos melenged, ami hibás igazítsd.* Ha az eredeti latin szavak mai szaknyelvi változatait nézzük, akkor itt a *rigiditás, frigiditás* és a *devianciák* gyógyítását kérjük. Hány ember és hány ember környezte szenved ilyen problémáktól; merev kényszeresség, a depresszió lefagyott állapota, kapcsolatteremtési nehézségek, párkapcsolati problémák, a szexuális élet zavarai és elhajlásai, személyiségzavarok, magatartászavarok, szenvedélybetegségek, bűnözés, hogy csak néhányat említsek abból, amit ezek a szavak jelölhetnek – amelyekből kiutat és amelyekre igaz gyógyírt a Szentlélek, mint szívünk orvosa, adhat.

Az Ő további vezetése alatt tudunk úgy élni, hogy elkerüljünk mindent, ami árt (*vitemus omne noxium*). A *noxa* orvosi szakkifejezésként a betegséget vagy a sérülést okozó tényezőt jelenti. A IX. századi szöveg persze ezt szellemi-lelki értelemben érti, ezért itt minden olyan ártalom és csapda elkerüléséről van szó, ami bűnhöz, vagy a bűnökön keresztül pszichés vagy akár testi betegségekhez vezet. Vagyis nem csupán gyógyításról van szó, hanem a gyógyult állapot fenntartásáról is. Fenntartó, megelőző kezelelésről, hogy ne történjen visszaesés.

A *Veni Sancte* 6. versszaka (Babits fordításában a 3. versszak második fele) igen nehéz szöveg. A költői fordítások nehezen tudták magyarul visszaadni. Ha szó szerinti fordítást szeretnénk kapni, akkor, az valahogy így hangzana: *Isteni munkálkodásod nélkül, az emberben semmi sincs, semmi ép, semmi sértetlen, semmi ártatlan.*

Semmi ép, semmi sértetlen, semmi ártatlan – Ady Endrével mondhatnánk:

Milyen szomorú vagyok én ma, / Milyen csonka ma a Hold. / Minden Egész eltörött, / Minden láng csak részekben lobban, / Minden szerelem darabokban, / Minden Egész eltörött.

Ennek az eltörött *Egésznek* a helyreállításáról van szó. A Szentlélek alászállása, gyógyító munkája adja vissza lelki egészségünket, és ezzel együtt lelki egyensúlyunkat, békességünket (*pacemque dones protinus*). Hogyan értsük ezt? Minden betegségünk mintegy automatikus gyógyulásaként? A bibliai hit azonban nem mágia – Isten kérhető, de nem manipulálható, Ő szuverén Úr marad felettünk, ajándékait tetszése, saját legjobb belátása szerint adja.

Maga Szent Pál apostol sem gyógyult ki közelebből meg nem nevezett, de bizonyára súlyos problémájából, bármennyire is szerette volna. Ehelyett eljutott a gyöngeségben való erő megtapasztalására:

”De hogy a kinyilatkoztatások nagyszerűsége önhitté ne tegyen, tövist kaptam testembe, a sátán angyalát, hogy szüntelen zaklasson s el ne bizzam magamat. Háromszor kértem ezért az Urat, hogy szűnjék meg, de azt felelte: „Elég neked az én kegyelemem, mert az erő a gyöngeségben nyilvánul meg teljesen.” Örömet dicsekszem tehát gyöngeségeimmel, hogy Krisztus ereje lakjék bennem. Azért telik kedvem a Krisztusért való gyöngeségben, gyalázatban, nélkülözésben, üldöztetésben és szorongatott helyzetben, mert amikor gyöngé vagyok, akkor vagyok erős.” 2Kor 12,7-10

Szent Ágoston Vallomások című művének egy helyén (XIII. könyv VI.-VII. fejezet) a bibliai teremtéstörténet első két mondatáról elmélkedik: *”Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet. A föld puszta és üres volt, és sötétség volt a mélység felett, és Isten Lelke a vizek felett lebegett.”* (Teremtés 1,1-2) Ez a teremtés hajnala, annak a folyamatnak a kezdete, amelynek során Isten Lelke a puszta, üres és sötét mélységből megformálja a rendezett világot. Szent Ágoston ebbe a mondatba saját egyéni átalakulásunk, fejlődésünk menetét is beleérti:

Oh Uram, van-e értő eszünk, alkalmas szavunk megtárgyalni azt a folyamatot, ahogyan a léleknek szörnyű örvénybe romlása s onnét kiemelése végbemegy, - a romlás a mélybe szakajtó vágvak, a kiemelés a ”vizek fölött lebegő Lélek” irgalmas szeretete útján?! Kinek mondjam? Hogyan mondjam? A lélek romlása igen hasonlít a süllyedéshez, de igen különbözik is tőle, mert hisz süllyedésünket, emelkedésünket nem hely szerint kell érteni!

Hát hogyan? Szenvedélyeink szerint. Zabolátlan vágyaink szerint. Lelkünk tisztátalansága szerint, ami mind lesodor minket e világhoz való ragaszkodásunk zúgóján keresztül az örvénybe. S hogyan emelkedünk? Biztos révbe vágyakozó lelkünket felkarolja és magához vonzza szent mivoltod, hogy szívünket a te szent világod felé igazítsuk, arra a magaslatra, amelyen ”Lelked a vizek fölött lebeg vala”, s így eljussunk a mindenek fölött való nyugalom helyére, miután lelkünk átalvergődött a vizeken, amelyek nem is valóságos vizek (hanem az élet nyomorúságai (vö. Zsolt 123,5).

Vagyis mindenek fölött való nyugalom, az élet nyomorúságai ellenére. Ez több, mint az orvosi diagnosztikai rendszerekben felsorolható betegségeink gyógyulása; ugyanakkor természetesen magába foglalja a stressz, a szorongás, a depresszió feletti győzelmet – vagy legalábbis ezek elviselhetővé válását, a velük való együttélés megtanulását; elsősorban létünk értelmének, eredetének és céljának átlátása és az Istennel való transzcendens kapcsolatban való folyamatos megélése révén; amely megteremti az Isten tenyerén élők biztonságának semmivel nem pótolható tudatát.

A Szentlélek gyógyítása tehát egészsé, egész-ségessé tesz bennünket. Hogyan viszonyuljunk ehhez a gyógyításhoz? Kivel tud egy orvos eredményesen dolgozni? Azzal, aki együttműködik, méghozzá türelemmel (*patientia*), hogy a kezelés minden egyes szükséges fázisa végbevihető legyen. A Szentlélek képes lenne együttműködésünk nélkül is csodát tenni, de nem teszi, mert tiszteletben tartja szabadságunkat. Ezért is lényeges a *patiens* szó többes jelentése. Egyrészt türelmes, másrészt *nem engedő, szilárd, kemény*. Valóban fontos, hogy szilárd türelemmel akarjunk a Szentlélek páciensei lenni, kérve látogatását, kiáradását, vigasztalását, gyógyító, megújító és fenntartó munkálkodását, sebzett és viharvert benső világunk rendbetételét.

Sörédi Pál
2019

Hrabanus Maurus

bencés szerzetes
Fulda apátja
Mainz érseke
(776-856)

Veni Creator Spiritus,
mentes tuorum visita,
imple superna gratia,
quae tu creasti, pectora.

Qui diceris Paraclitus,
donum Dei altissimi,
fons vivus, ignis, caritas,
et spiritalis unctio.

Tu septiformis munere,
dextrae Dei tu digitus
tu rite promissum Patris,
sermone ditans guttura.

Accende lumen sensibus,
infunde amorem cordibus,
infirma nostri corporis
virtute firmans perpeti.

Hostem repellas longius
pacemque dones protinus;
ductore sic te praevio
vitemus omne noxium.

Per te sciamus da Patrem
noscamus atque Filium,
te utriusque Spiritum
credamus omni tempore.

Deo Patri sit gloria
et Filio, qui a mortuis;
surrexit, ac Paraclito
in saeculorum saecula.
Amen.

II. Róbert francia király

(971-1031)
vagy
Stephen Langton canterbury érsek
(1150-1228)

Veni, Sancte Spiritus,
et emitte caelitus
lucis tuae radium.

Veni, pater pauperum,
veni, dator munerum,
veni, lumen cordium.

Consolator optime,
dulcis hospes animae,
dulce refrigerium.

In labore requies,
in aestu temperies,
in fletu solatium.

O lux beatissima,
reple cordis intima
tuorum fidelium.

Sine tuo numine,
nihil est in homine,
nihil est innoxium.

Lava quod est sordidum,
riga quod est aridum,
sana quod est saucium.

Flecte quod est rigidum,
fove quod est frigidum,
rege quod est devium.

Da tuis fidelibus,
in te confidentibus,
sacrum septenarium.

Da virtutis meritum,
da salutis exitum,
da perenne gaudium.
Amen. Alleluja!

Babits Mihály fordítása, Amor Sanctus, 1933

Teremtő Lélek, légy velünk!

Látogasd híveid szívét!
Töltsd malasztal a kebleket,
melyeknek alkotója vagy.

Te kit Védőnknek mondanak,
s mellénk a magas Ég adott!
Tűz, élő forrás, szeretet!
Te lelkek lelki olaja!

Ajándékkal hétszeres!
Te ujj az Isten jobbkezén!
Te, ki az Atya megígért
szavával áldod torkaink!

Gyűjts fényt érzéinkbe! Önts
szívünkbe szent szerelmedet!
S mi bennünk testi gyöngeség,
örök erőddel izmosítsd!

Ellenségünket űzzed el!
S a Békét tüstént hozd közel,
előttünk járva, mint vezér!
S kerüljünk mindent, ami árt.

Általad tudjuk az Atyát,
s ismerjük, adjad, a Fiút!
Tebenned higyjük Szellemét
mindakettőnek végtelen.

Ezt teljesítse az Atya,
s vele egylényü Egyfia,
aki veled uralkodik,
óh Lélek, minden századig!

Jőjj Szentlélek-isten, jőjj

s áraszd ki a mennyekből
fényességed sugarát!
Jőjj, ki árvák atyja vagy,
jőjj, ki szívek lángja vagy,
ajándékos jóbarát!

Jőjj áldott vigasztalás,
drága vendég, lelkitárs,
legédesebb enyhülés:
fáradtságra nyugalom,
hőség ellen oltalom,
Zokogásban könnyülés!

Jőjj és töltsd be híveid
legtitkosabb szíveit,
boldogító égi tűz!
Semmi, semmi nélküled
az emberben nem lehet,
semmi tiszta, semmi szűz.

Mosd, amit a szenny belep,
öntözd, ami eleped,
seb fájását csillapítsd;
ami dermedt, élesztgesd,
ami fagyos, melengesd,
ami hibás, igazítsd!

Benned minden bizalom!
Osszad, osszad pazaron
hét szent ajándékodat:
adj érdemre jobbulást,
üdvösséges kimúlást;
s örök vigasságot adj!

Sík Sándor fordítása, Himnuszok könyve, 1943

Ó, Alkotó Lélek, jövel

És szívünk, lelkünk töltsed el.
Te alkotád a szíveket,
Hozd nekik bő kegyelmedet.

Kit úgy hívunk, Vigasztaló,
Kit ad nekünk az Alkotó,
Te élő forrás, égi láng,
Szent kenet, égből szállj le ránk.

Te hét ajándok kútfeje,
Atyánk kegyelmes jobbkeze,
Az Úr erős ígérete,
Sugalmas ajkak ihlete.

Gyűjtsd meg szemünknek fényedet,
És szállj szívünkbe, Szeretet!
Ha testünk gyarló, s lankadunk,
Légy mindig éber gyámolunk.

Űzd messze tőlünk ellenünk,
Szent békességed add nekünk,
Te járj, vezér, utunk előtt,
Veszelytől védjen szent erőd.

Add, ismerjük meg az Atyát,
Te általad, és egy Fiát:
És kettejüknek lelke, Te,
Örökre légy lelkünk hite.

Az Istent áldjuk: jó Atyát,
S ki felkelt sírból; szent Fiát,
S a Lelket, szívünk vigaszát,
Most és örök időkön át.

Jöjj Szentlélek Istenünk,

Add a mennyből érzenünk
Fényességed sugarát.

Jöjj, szegények atyja te,
Bőkezűség Istene,
Fényed szívünk hassa át.

Édességes Vigaszunk,
Drága vendég, szomjazunk,
Édes lélekújulás!

Fáradottnak könnyülés,
Tikkadónak enyhülés,
Sírónak vigasztalás.

Boldogságos tiszta fény,
Szállj meg szívünk rejtekén,
Híveidnek napja légy!

Ihleted ha fényt nem ad,
Emberszívben ellohad
Minden erő, minden ép.

Mosd meg, ami szennyezett,
Asszúságra hints vizet,
Orvosold a sebhelyet.

Simogasd a darabost,
Felmelenged a fagyost,
Útra vidd, ki tévelyeg.

Add, vegyék el híveid,
Kik hitük beléd vetik,
Hétszeres kegyelmedet.

Jónak adj jutalmazást,
Üdvösséges kimulást,
Adj örökös örömet.